

Az iskolai bántalmazásról, a KiVa-programról¹ és az Iskolai Konfliktus Tudásközpontról

Fehérpataky Balázssal, az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet pedagógiai fejlesztőjével Simongáti Eszter beszélgetett

MŰHELY

Az iskolai konfliktuskezelés, agresszió és zaklatás-bántalmazás kérdésköre mindig akkor artikulálódik a legerőteljesebben, amikor egy-egy kirívó eseményt felkap a média, míg a szakma folyamatosan foglalkozik a témával.² 2008 és 2013 között az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet Alternatív Vitarendezés Programjának munkatársai – a TÁMOP 3.1.1 program keretében – konfliktus-rendezési technikák és módszerek kidolgozásán és bevezetésén dolgoztak, majd 2014-ben létrehozták az Iskolai Konfliktus Tudásközpontot,³ melynek részleteiről a 2015. január 29-én tartott konferencián számoltak be a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Társadalomtudományi Karán. A konferencia után kérdeztem a program vezetőjét.

az elkövető szándéka az áldozat személyiségének destruálása

A ZAKLATÁS

– A konferencia apropóján három fontos téma körvonalazódik. Az első és legfontosabb természetesen maga a zaklatás-bántalmazás tematikája, a másik a KiVa-program mint megoldási lehetőség, a harmadik pedig az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet TÁMOP 3.1.1 programja keretében kialakított Iskolai Konfliktus Tudásközpont. Kezdjük az elvi alapvetéseknél. Mi az iskolai bántalmazás (bullying)? Miben különbözik az iskolai agressziótól és konfliktusoktól?

– Több kutató úgy látja – és én is egyetértek velük –, hogy az iskolai agresszió nem feltétlenül egyenlő az iskolai

¹ A KiVa egy kutatáson alapuló, zaklatásellenes csoportfoglalkozásokra és számítógépes játékokra épülő program, amelyet a finn Turku Egyetemen dolgoztak ki, és 2009-ban vezetett be a finn Oktatási és Kulturális Minisztérium. Kiusaamisen Väistainen = zaklatás elleni, illetve a mozaikszó KiVa annyit tesz: barátságos, kedves.

² A problémakörrel foglalkozó fontos könyv is megjelent a közelmúltban: Barbara Coloroso (2014): *Zaklatók, áldozatok, szemlélők: az iskolai erőszak. Óvodától középiskoláig: hogyan szakíthatja meg a szülő és a pedagógus az erőszak körforgását?* Harmat Kiadó, Budapest. A kötetrel lapunk is foglalkozott: Makai Éva (2014): Könyv az erőszak ellen. *Új Pedagógiai Szemle*, 11–12. sz. 117–125.

³ <http://iskon.opkm.hu/>

zaklatással. A verekedő gyerek *egy konfliktushelyzetben nem tudja kezelni az indulatait*, és robban. A zaklatás jelensége mögött azonban nem konfliktus áll, hanem *egy pozíció biztosítása*. Nem azért száll rá egy gyengébbre a zaklató, mert konfliktusuk van, hanem azért, mert a gyöngye tűnik megfelelő áldozatnak ahhoz, hogy a zaklató önmaga vagy egy adott iskolai csoport szemében magas pozícióba kerülhessen, abban maradjon, vagy éppenséggel levezesse saját frusztrációit.

A téma egyik legismertebb kutatója Dan Olweus, aki Norvégiában részletes programot dolgozott ki kifejezetten az iskolai bántalmazás, zaklatás visszaszorítására. Mi az ő meghatározásaival dolgozunk. Ezek szerint a *bullying*: nem egyenlő erőviszonyú felek között zajló, rendszeresen megnyilvánuló, tudatos károkozás és megfélemlítés. Az elkövető szándéka az áldozat személyiségének destrualása. Lehet ez fizikai bántalmazás, de lehet verbális támadás, csúfolás, lelki presszió, zsarolás, kényszerítés, mentális nyomásgyakorlás, kapcsolati zaklatás, kiközösítés. Például az, amikor a nagyobb gyerek rendszeresen elveszi a kisebb tízóraitját, használati tárgyait. Újabbban belépett a repertoárba a *cyberbullying* is. Vagyis az internetes zaklatás.

Az iskolai bántalmazás, agresszió és konfliktuskezelés kérdésköre hosszú évek óta az oktatásügy egyik fontos témája. Ha valaki angol nyelvű szakirodalmat keres az iskolai agresszióról vagy az iskolai konfliktusokról, ömlenek az annotált bibliográfiák. Egyébként Dan Olweus *Bullying Prevention Programját*, amely egy nagy erőforrásigényű, bonyolult rendszer, többen átvették az angolszász világban. Az Egyesült Államokban is sikeresen alkalmazzák.

A WHO az úgynevezett HBSC⁴-vizsgálatok keretében négyévente számos országban felméri a gyerekek egészségét, a gyermekbántalmazás gyakoriságát, a szociális védelem fokát és más tényezőket. Ezek a mérések a nyolcvanas években indultak, és Magyarországot is feltérképezték már. A 2010-es HBSC-kutatások eredménye azt mutatja, hogy a *bullying* a magyar iskolákra nem jellemző. Sejtjük azonban, hogy ez a jó eredmény inkább a mérési módszer problémáinak következménye: egyáltalán nem biztos, hogy a gyerekek értették, pontosan mire vonatkoznak a kérdések. A magyar nyelvű szakirodalomban a *bullying* kifejezésnek még nincs egyértelmű megfelelője.

Kutatóink – például Buda Mariann – abból indulnak ki, hogy a gyerekeket ügyesebben kell megkérdezni. Megyei szinten (nevezetesen Hajdú-Bihar megyében) máris más adatokat mértek így. Manapság a *zaklatás* említésekor a legtöbben inkább a *szexuális zaklatásra* gondolnak, a *bántalmazásról* pedig sokaknak elsősorban a családon belüli erőszak jut eszébe. Holott a *bullying* kapcsán van, aki *megfélemlítésről* beszél, mások *gyöttrésről*, a gyerekek néha *szívátásáról*.

2014. december és 2015. február között az OFI megbízásából egy olyan úttörő jellegű kutatás zajlott a TÁMOP 3.1.1. keretén belül, amellyel igyekeztünk fényt deríteni számos értelmezési problémára, hogy támpontokat találjunk a jelenség kezeléséhez és méréséhez. 2009-ben Aáry-Tamás Lajos, az oktatási jogok biztosa megbízásából már lezajlott egy vizsgálat, amely az iskolai konfliktusokkal és az iskolai bántalmazásokkal, zaklatással foglalkozott. Ennek eredményeit *Iskolai veszélyek*

⁴ Health Behaviour in School-aged Children (Iskoláskorú gyermekek egészségmagatartása)

címmel egy tanulmánykötet összegezte.⁵ Ebben a kutatók felvetik: valószínűleg már a felső tagozatban eldől, hogy az agresszióra hajlamosabb gyerekek jelentős része nem gimnáziumban folytatja tovább a tanulmányait, hanem szakiskolában és szakközépiskolában. Mi most többek között ennek a hipotézisnek a gyökerét igyekszünk megvizsgálni.

– *Gondolom, nem mindegy, hogy milyen szociokulturális közegben nézzük a zaklatás kérdését. Egy elit iskolában is rendszeres lehet a zaklatás, ám ott lehetséges, hogy a bántalmazó továbbtanul, és különféle magas pozíciókba kerül. Viszont egy rosszabb környezetben élő zaklató szociális beilleszkedési esélyei később sem javulnak, hosszú távon rögzülhet személyiségében a konfliktuskereső magatartás, és működési, életviteli zavarai alakulhatnak ki.*

– Jelenlegi kutatásaink azt mutatják, hogy sokféle zaklató van. Lehet széles körben elfogadott, de lehet mindenki által félt vagy került személy is. Úgy tűnik, a zaklatóknak van egy közös személyiségvonásuk, és ez az empátia hiánya vagy alacsony szintje. Egyikük sem nagyon tudja elképzelni, mit élhet át az, akit ő szisztematikusan gyötör.

Barbara Coloroso szerint a zaklatás viselkedésformái szerepek, melyeket változtatni is lehet. Szerinte nem a zaklató kriminalizálása a feladat, hanem annak megakadályozása, hogy belekerüljön ebbe a szerepbe. A potenciális áldozat esetében ugyanez a fontos. Vannak olyan gyerekek,

akik mindkét szerepbe bele tudnak csúszni. Azt is látjuk, hogy aki az iskolában a zaklató szerepét veszi fel és hosszan megmarad abban, az sokszor élete végéig nem tud változtatni ezen a helyzeten. A negatív következmények tehát messze túlmutatnak az iskolai időszakon. A zaklató számára a *bullying* egy belső konfliktuskezelési

módszerré válik, melyet visz tovább a munkahelyre és a családba. Az áldozat ugyanígy „beszorulhat” a szerepébe, s lehet, hogy későbbi munkahelyén és családjában is mindig áldozat lesz. Saját szerepe sem az áldozatnak, sem a zaklatónak nem előnyös. A zaklató elszigetelődik. Lehet, hogy az iskolában még körülveszi a slepp, de hosszú távon nem fog tudni normális, egyenrangú partnereket kívánó érzelmi kapcsolatokat működtetni. Csak hierarchikus rendszerben tud majd gondolkodni, márpedig a családi és baráti kapcsolatok nem ilyenek; ezek kiegyensúlyozott viszonyrendszerek. A szerepébe szorult áldozat pedig, mivel személyisége rémségesen alacsony önértékelésre épül, mindenkit maga fölé rendel majd; neki az áldozatszerep válik belső konfliktuskezelési módszerévé.

– *A gyötetés változatos esetei a közösség szeme láttára zajlanak, az osztályban, a folyosón, az udvaron.*

– Nagyon fontos a *szemlélő* szerepe a zaklatás, bántalmazás témakörén belül. A zaklatást kutatók közül többen is úgy vélik, akkor járunk a legjobban, ha a szemlélők pozícióját változtatjuk meg.

⁵ Hajdú Gábor, Sáska Géza (2009, szerk.): *Iskolai veszélyek – Az oktatási jogok biztosának vizsgálata*. Oktatási Jogok Biztosának Hivatala, Budapest. Letöltés: http://www.oktbiztos.hu/ugyek/iskolai_agresszio_jelentes.pdf

Dan Olweus és Barbara Coloroso is vallja: szemlélőből tanúvá kell válni. Ez az egyik alapvetése a finn KiVa-programnak is, melynek magyarországi adaptációját az Iskolai Konfliktus Tudásközpont igyekszik előkészíteni. A KiVa-projekt többek között épp azért ígéretes, mert kiemelt hangsúlyt fektet arra, hogy az iskolaközösség a zaklatás tekintetében ne lehessen semleges vagy negatív. A közösség tagjainak *mindenképpen* tanúvá kell válniuk, és az áldozat mellé kell állniuk. A kutatók abból indulnak ki, hogy a zaklatót erősen befolyásolja az a hatás, amit cselekedetei a szemlélő környezetre gyakorolnak. Ha azt látja, hogy ő ettől menő, akkor ez megerősíti őt a szerepében. Ha azonban azt tapasztalja, hogy a többiek elutasítják, akkor elszigetelődik – azaz épp eredeti célját nem éri el, így kisebb eséllyel folytatja a zaklatást. A zaklató közösségi elutasítása egyúttal megerősíti az áldozatot abban, hogy nincs egyedül. A kulcs a csoportnorma átalakítása. A zaklatás nem lehet sem támogatott, sem elfogadható, sem megtűrt gyakorlat a közösségben. Aki áldozattá válik, annak önértékelése romba dőlhet, de ha mellé áll a közösség, akkor a zaklatás nem okoz ilyen mély sebet.

Az elszenvedett agresszió azonban szembefordíthatja a gyermeket másokkal – de akár önmagával is. Nem biztos, hogy az iskolán kívül bántalmazott gyerekek maguk is agresszívvá válnak az iskolában, lehet, hogy bezárkóznak, vagy önpusztítóvá lesznek. Nehéz ezt megjósolni.

– *A zaklató ideológiát gyárt aköré, hogy miért gyötri a másikat. Valamiért „büntetést” érdemel a gyengébb. Mert rossz helyen*

állt, mert stréber, mert idegesítően viselkedett.

– Ha valaki az áldozatunkká válik, rendszerint szeretjük gyorsan megmagyarázni, hogy miért érdemelte meg ezt. Ráadásul ha nem vagyunk elég tudatosak, akkor szemlélőként jóindulattal segíteni próbálunk (vagy éppenséggel a segítséget el-

mulasztó) felnőttként is belecsúszhatunk abba a hibába, hogy az áldozatot kezdjük hibáztatni. A hibáztatásnak két alapvető formája van. Tehetjük explicit módon, így:

tényleg hülye vagy, megérdemled. És tehetjük akaratlanul, például úgy, hogy a legjobb szándékkal olyasmit mondunk a gyerekeknek: *válassz másik útvonalat, viselkedj másképp, légy keményebb!* Nem hibáztatunk *nyíltan*, de mégis azt sugalljuk neki, hogy vele van baj, nem a zaklatóval. Persze, mindannyiunknak van miben változnunk, csak hogy *nem a zaklatással összefüggésben!* Senki sem érdemli

a közösség tagjainak
mindenképpen tanúvá kell
válniuk, és az áldozat mellé
kell állniuk

senki sem érdemli meg,
hogy zaklassák

meg, hogy zaklassák, hogy rendszeresen bántalmazzzák, akármilyen hibái is vannak.

– *Van olyan álláspont, hogy a bullying belefér a felnőtté érés folyamatába.*

– Régen, a sorkatonaság idejében mindenki tudta, hogy a „kopaszokat” „szívatják”. Mi volt erre a társadalmi válasz? „Ezen keresztül kell esni, olyan ez, mint egy beavatási szertartás.” Holott *egyáltalán nem kell* rajta keresztülesni, hiszen a valódi beavatási szertartások felemelik a lelket. Olyankor valamilyen teljesítményt kell produkálni az embernek – általában önmagát kell felülmúlnia, amiből katartikus

élménye származik. A zaklatás, a szívatás minden esetben kártékony, és senkit nem emel sehová. Soha nem szabad szemet hunynunk a zaklatás fölött.

A KIVA-PROGRAM

– Jelenlegi munkánk keretei között a finn KiVa magyar adaptációja érdekében is végeztünk kutatást. Ennek a programnak kardinális eleme, hogy a zaklató tettét érje határozott negatív ítélet. A KiVa-modell szerint nincs „lelkizés” a zaklatóval. A gyerekeknek határozott, egyértelmű és lehetőleg gyors reakciókra van szükségük. Ha valaki olyasmit tett, ami a közösség elfogadott normái szerint nem tolerálható, akkor azonnali, félreérthetetlen reakciónak kell következnie. A zaklató reintegrálása a közösségbe elengedhetetlenül fontos, tiszta lapot kell kapnia, ezért később lehet az esetről feltáró beszélgetést folytatni. De ennek a zaklató és áldozat szerepvizonyán belül, közvetlen az elkövetés után nincs helye, mert akkor óhatatlanul felmentéshez vezet; rögtön beindul a mosakodás és az áldozat hibáztatása. A KiVa-programban, amikor „helyzet van”, akkor szeparálják a zaklatót, akivel aztán hármásban beszélget a KiVa-csoport két tagja. Filmekből ismert nyomozati helyzetet teremtenek: kőkemény kihallgatás zajlik, ahol a kihallgatók kérdeznek, és általában irányítják az eseményeket. Nagyon keményen állítják, hogy „amit csináltál, az elfogadhatatlan. Milyen lépéseket fogsz tenni, hogy helyrehozd az okozott kárt?” – kérdezik. És nincs helye magyarázkodásnak; a zaklatónak ott és akkor meg kell mondania, hogyan próbálja jóvátenni a dolgokat. Természetesen meg

kell győződni arról, hogy valóban zaklatás történt, és a kihallgatók tényleg a megfelelő személlyel beszélnek.

Bizonyos konfliktuskezelő módszerek – például a mediáció – kifejezetten ellenjavalltak zaklatásos helyzetben. A korábbi *Alternatív vitarendezési projektünkben*⁶ mi a mediációs technikát szorgalmaztuk, ám ez csak akkor alkalmazható, ha egyenrangú felek között kialakult konfliktusról vagy vitáról van szó, ahol mindkét fél érdeke és hajlandósága a szituáció megfelelő kezelése. Zaklatásos helyzetben az egyenlőtlen erőviszonyok miatt veszélyes lehet mediálni. Később lehetséges közös együttműködés, ha az áldozat ezt igényli, és nem kell félteni a megtorlástól.

– *Az iskolai zaklatás visszaszorításában lehet-e szerepe a büntetésnek, segíthet-e az iskolai bántalmazásos ügyek megoldásában?*

– Bizonyos szabályozott keretekre szükség van, amit jó, ha konszenzusos alapon alakítunk ki – például ha az iskola házirendjét a pedagógusok a diákokkal közösen írják. A diákok bevonása saját iskolai életükbe nyilvánvaló módon erősíti az önfegyelmet. Fontos a szabályok betartatásának és az előirányzott szankciók érvényesítésének következetessége. E megszabott keretek és szankciók a közösségi normák miatt fontosak – nagy baj, ha fenytésre, megfélemlítésre használjuk őket. Még konfliktusba is lehet kerülni a keretek között, hiszen e nélkül nincs kapcsolatrendszer, különösen egy osztályközösségben. A gyerekeknek közösséget kell alkotniuk és nem klikkeket.

– *Alapvető kommunikációs kompetenciafejlesztési feladatnak látom a kérdést.*

⁶ <http://www.ofi.hu/alternativ-vitarendezes-projekt>

– Igen, az. Meg kell tanítani a gyerekeket és a pedagógusokat is kellő határozottsággal, öntudatosan közvetíteni, kifejezni az érzelmeiket, a gondolataikat úgy, hogy közben elfogadjuk a másik személyt is a kölcsönös tisztelet keretei között, a közösségi együttműködés érdekében. Nagyon nehezen jelzünk vissza, például. A vélemény kimondásának formáit – a konstruktív kritika kultúráját – mindenképp fejleszteni kell.

– *Melyek a legfontosabb feltételei a KiVa-program sikeres működtetésének?*

– Az egyikről már volt szó, a zaklatás, bántalmazás, megfélemlítés vagy szivátás nem tűrhető el az iskolában, mert pusztítja a gyerekek személyiségét. Amíg intézményi szinten idáig nem jutunk el, addig nehéz lesz elkezdni egy ilyen programot. A másik feltétel, hogy a módszernek az egész intézményt át kell hatnia. Tehát akkor tud jól működni a program, ha az intézmény minden tagja együttműködik, ha a vezetők elkötelezettek, a kollégák hitelesek. A harmadik a nyílt kommunikáció. Ha egy iskola a KiVa-programba beszáll – vagy bármilyen más zaklatásellenes programot működtet –, akkor nagyon fontos a program lépéseinek betartása, egyfajta protokoll követése. A világosan kijelölt keretek között pedig fontos az érzelmek kifejezése, az igények, elvárások megfogalmazása, az asszertív kommunikáció.

– *Mi történik akkor, ha egy intézményben egy-két kolléga nem hajlandó elfogadni a programot, mert ők másként képzelik a nevelést?*

– Ha egy iskola normája szerint nem elfogadható a zaklatás, akkor senki sem fogadhatja el azt az intézményen belül. *Van olyan*, hogy maga a pedagógus él a zaklatással – mint nevelési módszerrel. Azonban a tanári zaklatást is definiálni kell. Ha a gyereket előveszem és lehordom mindenki előtt *egyszer*, az még nem zaklatás. De ha a tanár valakire rászáll és rendszeresen szekálja, az a gyerek személyiségének

a gyerekeknek közösséget kell alkotniuk és nem klikkeket

árt, így már zaklatásnak minősül. Ha a gyerekeket szankcionálják a zaklatásért, akkor a pedagógust is szankcionálni kell. Elképzelhetetlen egy olyan iskola, ahol a gyerekektől elvárom a zaklatás elutasítását, a tanároktól pedig nem. Ha az iskola területén nem szabad dohányozni, akkor a tanár sem lehet kivétel.

– *Miért a KiVa?*

– Két nagy előnye van. A program során tudományos módszerekkel, évente egyszer mérés zajlik minden partneriskolában, az eredményekről pedig az iskolák tájékoztatást kapnak, tehát tudják, hol tartanak.

A másik nagy előnye a kidolgozott eljárásrendje – ami a pedagógusi háttér munka igényét a minimumra csökkenti. Fontos, hogy bármilyen módszerrel állunk elő, az a lehető

legkevésbé szaporítsa a pedagógusok terheit. A KiVa szinergikus program: kitűnően összekapcsolható más személyiségépítő, önismereti, asszertív kommunikációt segítő és közösségépítő programokkal. Mi ennek az együttműködésnek az előkészítését végesszük, illetve egy adaptációs tanulmányt írtunk arról, hogy szerintünk miért jó a KiVa, és mi szól amellet, hogy Magyar-

a módszernek az egész intézményt át kell hatnia

országban legalább egy kísérleti program erejéig bevezessük.⁷

– Ha a KiVa-rendszert a magyar oktatási kormányzat támogatni fogja, akkor mit jelent majd az adaptáció?

– A KiVa-program belépő szinten nagy költségekkel és nagy ráfordításokkal jár, mert egy kidolgozott protokollhoz tartozó teljes szakmai anyag-háttérrel kell lefordítani, több részletes tanári kézikönyvvel együtt. Léteznek KiVa-kisfilmek, melyeket szinkronizálni kell, a KiVa-hoz gyártott, nagyon jó számítógépes játékokat szintén igazítani kell a magyar viszonyokhoz. Ezek miatt a magyarországi adaptáció hosszadalmas, és jelentős költségbeli ráfordítást igényel. Mivel előttünk más országok már átvették a programot, tudható a ráfordítás nagyságrendje. A licencjog megvásárlásától kezdve az első KiVa-óra megtartásáig körülbelül másfél-két előkészítő évvel kell számolni.

Azt gondolom, hogy először csak tízegynéhány iskolában próbálnánk ki, majd alaposan megvizsgáljuk, hogy a hazai viszonyok között milyen eredményekkel jár! Ezután készítenénk mérleget: hozott-e annyi eredményt a program, hogy magyarországi terjesztését megérje finanszírozni. Nem tartom reálisnak azt, hogy Magyarországon a KiVa állami, oktatáspolitikai segítségnyújtás nélkül működhessen.

– Hol működik KiVa-program a világban?

– Belgiumban, Észtországban, Hollandiában, Luxemburgban, Nagy-Britanniában,

Új-Zélandon, és további 4-5 országról tudok, ahol dolgoznak az adaptációján.

– Az előkészítési fázis után milyen költségek jelentkeznek még?

– Onnantól kezdve, hogy a háttér- és segédanyagok rendelkezésre állnak, az iskolák a tanulóik számának megfelelően éves díjat fizetnek értük.

Ez már kisebb költséget jelent. Ezen túl költségvonzata van a KiVa-iskolákban minden tavasszal lebonyolított mérésnek. A kérdéseket is le kell fordítani, meg kell szervezni, hogy az iskolák hol és mikor végezzék el az online mérést. A kapott adatok értékelését a Turkuui Egyetem végzi, s miután ők visszaküldik az eredményeket, azt is le kell fordítani magyarra.

A KIVA MAGYARORSZÁGON

– Ha kísérleti jelleggel bevezetik Magyarországon a KiVa-programot, akkor fél kell készíteni az iskolákat, a pedagógusokat.

– Így van. A költségek közt szerepel a KiVa-trénernek többnapos képzése is. Az ő feladatuk az lesz, hogy felkészítsék az iskolát arra, hogy hogyan kell a KiVa-t működtetni. A trénereket alapesetben Finnországban képzik, de Walesben például annyi iskolát léptettek be a pilot-rendszerben folyó adaptációs kísérletbe, hogy a helyiek kialakították maguknak a helyszíni képzést. Ez előfordulhat nálunk is. A kiképzendő KiVa-trénernek száma is attól függ, hogy hány iskolával kezdenénk. Az általános

⁷ Az adaptációs tanulmány letölthető az ISKON honlapjáról: http://iskon.opkm.hu/admin/upload/KIVA_adaptacios_tanulmany.pdf

adaptációs gyakorlat szerint fölkészítenek négy-öt tréneret, és ők aztán számos iskolában kiképezik a KiVa-csoportokat.

– *Egy iskolában kik lesznek a KiVa-csoport tagjai – vagyis azok, akik a programot megvalósítják?*

– A KiVa-csapat pedagógusokból áll, az iskolapszichológus is köztük lehet. (A finn gyakorlat szerint az iskolaigazgatót szerencsésebb kihagyni a csapattól, hogy ne háruljon rá még több teher. Persze nem a programból kell kihagyni, sőt, a KiVa-nak alapvető szüksége van az iskolavezetés elkötelezett támogatására.) A KiVa-csoport feladata, hogy az iskola összes dolgozóját felkészítse arra, hogy mi a dolga, illetve az, hogy folyamatosan ébren tartsa az intézményben a tudatot: „mi itt vagyunk, és ezt csináljuk”.

– *Hogyan vezeti be egy iskola a KiVa-programot? Hogyan ismerik meg a tanulók?*

– A KiVa-programot felmenő rendszerben vezetik be az egész iskolában. Először az 1–2. osztályban, majd a 3–5. osztályban és végül a 9. osztályban felkészítő foglalkozást tartanak a gyerekeknek, összesen 10-12 alkalommal.

– *A KiVa-képzők és a csoport tagjai számára mindenképpen extra munkát jelent ez a vállalkásuk. Kapnak ők ezért külön juttatást?*

– Juttatást nem tudunk a rendszerbe adni, de az a javaslatunk, hogy ezeket a KiVa-órákat valamilyen tantárgy terhére kellene megtartani, az osztályfőnöki óra keretében vagy bármely más órán. Mindenképpen jó, ha elismerjük – például

órakedvezményrel – a kolléga KiVa-s tevékenységét. Egyébként egy fenntartó, aki a már élesben működő KiVa-programot adott esetben finanszírozza iskolájában, akár dönthet külön juttatásról is.

– *Az egész napos iskola rendszerében délután 4-ig bent kell maradni, ami megnöveli azt az időt, amikor a gyerekekkel valamit kezdeni kell és lehet.*

– Nem javaslom a délutáni órákat a programhoz, mert a gyakorlat azt mutatja, hogy nem minden gyerek vesz részt a délutáni foglalkozásokon. A finn modellben sem a délutáni tevékenységbe integrálják.

– *Hogyan vesszük észre a KiVa eredményét az iskolaközösségben? A gyerek, a szülő és a tanár másképp fog viselkedni? Hány év múlva?*

különbéle élethelyzetben hiteles és jól hasznosítható alapelveket közvetítenek

– Már abban a tanévben, amikor az iskolában bevezetik, várható a zaklatásos esetek számának csökkenése. Ezen kívül

fejleszti a gyerekek empátiáját, határozottságát, és ösztönzi a közösségépítést. Ugyanakkor lehetséges, hogy az első évben több konfliktust, zaklatást tapasztalnak az iskola szereplői az intézményben, mint előtte – mert egyáltalán észreveszik, érzékenyek lesznek rá!

Ha az említett adaptációs tanulmányban megnézzük a program által kínált foglalkozások sorát, akkor már címükből világos, hogy olyasféle gondolkodásra készítetnek, olyan magatartásra ösztönöznek, amelynek a gyerekek más társadalmi helyzetekben is hasznát fogják venni.

„Szükség van a támogatásodra”, „a mi osztályunk – mindenki beletartozik” – ezek például a kiközösítés ellen irányuló foglalkozások címei. Ha végignézzük

mindet, láthatjuk, hogy különféle élethelyzetben hiteles és jól hasznosítható alapelveket közvetítenek.

– *Miért jobb, ha készterméket vásárolunk, mint ha kidolgozunk magunknak egy módszert?*

– Nem jobb, hanem helyzete válogatja. Lehetséges olyan iskola, ahol okosabb, ha megvásárolnak egy kidolgozott programot. Ez befektetéssel jár ugyan, de cserébe kevesebb terhet jelent a nevelőtestületnek. Talán más szituációban az iskola nekigyűrközik, és kidolgoz egy saját programot. De ne felejtjük el, hogy a KiVa-program mögött hosszú kutatás, fejlesztés áll, és eredmények, sikeres gyakorlati tapasztalatok. Nem gondolom, hogy Magyarországon ugyanúgy nemzeti programmá kellene válnia, mint Finnországban, inkább azt szeretném, hogy választható legyen.

– *A KiVa programgazdája adja a tudást, ami a működtetéshez kell. De ha felmerül egy probléma, amelyet a helyi KiVa-csoport nem tud megoldani, akkor hová fordulhat az iskola? Lesz egy magyarországi központi iroda?*

– Jelenleg a programgazda, a Turku Egyetem direkt módon nem iskolákkal szerződik, hanem olyan közvetítő szervezetekkel, amelyeknek oktatásfejlesztésben, konfliktuskezelésben gyakorlatuk van. Erre a szerepre nálunk szakmailag teljesen megfelelne például az Oktatókutató és Fejlesztő Intézet. Az OFI lehetne a magyarországi KiVa-adaptáció központja, a Turku Egyetem partnerszervezete, amely támogatja, segíti azokat az iskolákat, amelyek a programba be szeretnének lépni, működteti a bekapcsolódó iskolák hálózatát. Ha az adott iskolának kérdése volna, fordulhatna ehhez a hazai megvalósító szervezethez. És ha a hazai

megvalósító szervezet szakemberei úgy érzik, hogy nem kompetensek a választásban, akkor nyugodtan fordulhatnak a programgazdához.

– *Milyen esélyt látsz a program hazai bevezetésére? Kik támogatják?*

– Jó esélyt látok arra, hogy ebből valami lesz. Például Dr. Aáry-Tamás Lajos, az oktatási jogok biztosa és Dr. Kaposi József, az OFI főigazgatója is elkötelezett támogatói annak, hogy a KiVa egy választható programmá váljon Magyarországon.

AZ ISKOLAI KONFLIKTUS TUDÁSKÖZPONT

– *A konferencia, amelynek kapcsán most beszélgetünk, arról is szólt, hogy létrejött az Iskolai Konfliktus Tudásközpont, amelynek ötletgazdája szintén dr. Aáry-Tamás Lajos, az oktatási jogok biztosa.*

közösen fejlesztettük ki az induló tartalmakat a honlapra

– Az Iskolai Konfliktus Tudásközpont egy honlap, melynek egyelőre három „szobája” van. Az egyik szobában annotált

bibliográfiát találunk, amely a témával kapcsolatos könyveket, publikációkat, cikkeket, kutatási eredményeket sorolja – egyelőre csak hazai szerzők tollából –, és a szövegeket a kereső számára könnyen elérhetővé is teszi. A bibliográfiát szeretnénk a jövőben nemzetközi kitekintéssel bővíteni.

A másik szobában Magyarországon kezdeményezett és kidolgozott, sikeresen működő jó gyakorlatokat találunk. Tizenöt iskola mutatja be itt saját konfliktuskezelési módszerét. Ennek a jógyakorlatgyűjteménynek az erőssége a módszerek lényegre törő ismertetése mellett az, hogy az iskolák megkereshetők, elérhetők, kon-

zultálni lehet velük. Ezek az intézmények tudják, hogy bekerültek az Iskolai Konfliktus Tudásközpontba, és várják, hogy felkeressék őket az érdeklődők, akiknek aztán szívesen elmondják, megmutatják, hogy mit csinálnak és mi a sikerük titka.

A harmadik szobában a KiVa-tanulmányt találjuk a hazai adaptációs lehetőségekkel. Ide érkezhettek később esetleg más tanulmányok is, amelyekről úgy gondoljuk, hogy relevánsak, például egy éppen lezárult K+F kutatásnak az eredményeit is itt tettük közzé, ami a felső tagozatos korosztályban vizsgálja az iskolai konfliktusokat, különös tekintettel a zaklatás-bántalmazás kérdését. Szeretnénk majd összegyűjteni a vonatkozó egyetemi kutatások eredményeit is, szép sorban.

– *Interaktív ez a weboldal?*

– Egyelőre nem. Itt most csak tájékozódni lehet. Teljesen más munkaigényű az a feladat, hogy egy tudásközpontot töltsögesünk és alakítsunk a meglévő kapacitással, mint az, hogy egy ország rendelkezésére álljunk, és előre nem látható mennyiségű kérdésre gyors és adekvát válaszokat adjunk. Egy fórum-oldal fejlesztésén azonban most dolgozunk, és reméljük, hamarosan az érdeklődők rendelkezésére állhat. Addig viszont az OFI-n keresztül várom a véleményeket, kérdéseket, melyekre válaszolni fogok. Így az igények alakulását is érzékelni lehet majd.

– *A Tudásközpont kialakításának és működtetésének feladatába az OFI mellé partnerként beszállt az Eötvös Loránd Tudományegyetem, a Debreceni Egyetem és a Pázmány Péter Katolikus Egyetem is. Mi az együttműködés lényege?*

– Közösen fejlesztettük ki az induló tartalmakat a honlapra, mostantól kezdve pedig – egy közösen kialakított struktúra szerint – minden egyetem önállóan teheti hozzá a saját fejlesztéseit. A közös munka személyes szakmai elkötelezettségek mentén fog kialakulni. Az ELTE részéről *Jármi*

Éva, a DE részéről *Péter-Szarka Szilvia* és *Buda Mariann*, a PPKE részéről *Szilczl Dóra* és *Szőke Milinte Enikő* dolgozik a Tudásközponttal. A karok dékánjai pedig mindenhol

a támogatásukról biztosították a csapatot.

– *A Tudásközpont oldalán lesz-e kapcsolat az oktatási jogok biztosához? Ahogyan Aáry-Tamás Lajos mondta a konferencián: rengeteg panasz érkezik hozzájuk.*

– Igen, erre van közös szándék. Terveink szerint az Oktatási Jogok Biztosának honlapjáról átkattinthat a látogató az Iskolai Konfliktus Tudásközponthoz.

– *Mi a távolabbi elképzelés a fejlesztést illetően?*

– A jövőben a Tudásközpontnak alkalmasnak kellene lennie arra, hogy ott valaki segítséget kérjen és kapjon. Lehetővé kellene tenni, hogy munkatársaink monitorozhassák a segítséget kérő iskola vagy pedagógus problémáját, és személyre szabott megoldásokat kínáljanak. A program sikerre pedig meglátásom szerint azon múlik, hogyan tudnak majd a jövőben együttműködni ezek a partnerszervezetek, és lesz-e elegendő forrás a munka támogatására, hogy ott, a helyszínen, ahol a konfliktus, a zaklatás, az agresszió megjelenik, a pedagógusok érdemi segítséget kaphassanak.